

Kirgizsko – monitor ekonomického vývoja **Január 2018**

1. Aktuálny makroekonomický vývoj / očakávané trendy:

Rast HDP za rok 2017 podľa predbežných údajov štatistického úradu Kirgizska dosiahol 4,5 % (493 mld. KGS, 5,8 mld. €). Služby sa na tvorbe HDP podieľali 49 %, priemysel 18 %, poľnohospodárstvo 13 % a 8 % pripadlo na stavebníctvo. Objem priemyselnej produkcie dosiahol 231 mld. KGS (2,7 mld. €) a medziročne sa zvýšil o 11,5 %. Význam bane na zlato Kumtor ostáva aj naďalej kľúčový – bez nej bola priemyselná produkcia na úrovni 150 mld. KGS (1,8 mld. €), t.j. o takmer 40 % nižšia.

Ministerstvo financií Kirgizska informovalo 26.01., že **rozpočtový deficit za rok 2017 podľa predbežných údajov dosiahol 17,39 mld. KGS (205 mil. €)** a v porovnaní s plánovanou hodnotou 22,44 mld. KGS (3,4 % HDP, 264 mil. €) bol nižší o 22,5 %. Výdavky na sociálnu sféru v r. 2017 dosiahli 71,109 mld. KGS (837 mil. €), čo znamená 50,9 % všetkých rozpočtových výdavkov vo výške 140,6 mld. KGS (1,66 mld. €) a o 4,329 mld. KGS viac ako v minulom roku. Najviac prostriedkov z rozpočtu bola určených na sociálnu ochranu (26,514 mld. KGS), vzdelávanie (25,362 mld. KGS), zdravotníctvo (14,998 mld. KGS). Štát na bytovo-komunálne hospodárstvo vynaložil 1,843 mld. KGS.

Úroveň životného minima koncom r. 2017 dosiahla 4,979 tis. KGS (59 €) a medziročne sa zvýšila o 2,2 %. Jeho hodnota od r. 2010 mierne rastie, pokles bol zaznamenaný v rokoch 2012 a 2016. **Verejný dlh koncom r. 2017 dosiahol 4,4 mld. \$**, z čoho 4 mld. \$ bol zahraničný dlh a 400 mil. \$ vnútorný. V štruktúre zahraničného dlhu najväčší podiel patrí čínskej eximbanke Export-Import Bank of China, ktorá poskytla kirgizskej vláde úver vo výške 1,7 mld. \$ na financovanie veľkých infraštruktúrnych projektov. **Medzinárodné rezervy v decembri 2017 boli 2,176 mld. \$.**

Objem investícií do základného kapitálu firiem za 11 mesiacov r. 2017 dosiahol 145 mld. KGS (1,7 mld. €) a v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka sa zvýšil o 6,2 %. Hlavný podiel investícií (72 %) smeroval do výstavby objektov na ťažbu nerastných surovín, výrobu a zásobovanie elektrickou energiou, plynom, parou a stlačeným vzduchom, do oblasti dopravy a výstavby obytných budov. Rast investícií možno pozorovať v oblasti priemyselnej výroby, vo výrobe energie, veľkoobchode a maloobchode, zdravotníckych službách. Investície klesajú v poľnohospodárstve a rybolove, zásobovaní vodou, spracovaní odpadov, finančnom sprostredkovaní a vzdelávaní.

Prevod finančných prostriedkov Kirgizov pracujúcich v zahraničí predstavuje významnú zložku finančných transakcií a je základom financovania mnohých rodín hlavne vo vidieckych oblastiach. Podľa údajov centrálnej banky Kirgizska previedli migranti domov za 11 mesiacov r. 2017 spolu 2,289 mld. \$. Viac ako 90 % všetkých financií prišlo z Ruskej federácie, ktorá si aj naďalej udržiava pozíciu hlavného zamestnávateľa Kirgizov pracujúcich legálne v zahraničí.

2. Podnikateľské prostredie / aktivity firiem:

Potvrdenie ratingu agentúry RAEX

Ratingová agentúra RAEX Frankfurt (<https://www.raexpert.com/>) potvrdila 22.01. **rating vlády Kirgizska na úrovni „B“ a celkový úverový rating na „B-“**. Hodnotenie ostáva aj naďalej ovplyvňované pomerne vysokou úrovňou vládneho dlhu, nezhodou medzi cieľovými a skutočnými hodnotami fiškálnych a monetárnych indikátorov a tiež nízkou úrovňou ekonomického a inštitucionálneho rozvoja krajiny. Rating „B“ znamená, že hodnotený objekt sa nevyznačuje vysokou úrovňou úverovej dôveryhodnosti, jeho finančná situácia je nestabilná a schopnosť včas plniť všetky záväzky výrazne závisí od makroekonomickej konjunktúry a vonkajších faktorov. Úroveň kreditného rizika je nad priemerom. Bankový sektor krajiny ostáva naďalej zraniteľný, avšak zvýšenie jeho rentability a pokračujúce reformy mali pozitívny vplyv na hodnotenie tohto faktora.

Na druhej strane oživenie hospodárstva hlavných obchodných partnerov z krajín SNŠ, ktoré sa prejavilo v raste remitencií a ukazovateľov zahraničného obchodu, prispelo k rastu domácej produkcie. Udržanie hospodárskeho rastu však bude aj naďalej závisieť od objemu ťažby zlata v hlavných náleziskách a tiež od dynamiky realizácie kľúčových infraštruktúrnych projektov.

Rok 2018 bude obdobím rozvoja regiónov

Prezident S. Žeenbekov podpísal 09.01. príkaz, ktorým stanovil rok 2018 obdobím rozvoja regiónov Kirgizska. Hlavný dôraz bude kladený na podporu tvorby nových pracovných miest rovnomerne v jednotlivých regiónoch krajiny, aby sa znížila vnútorná a vonkajšia migrácia obyvateľstva. Medzi priority je zaradený tiež rozvoj dopravno-logistickej infraštruktúry, podpora exportného potenciálu regiónov, prílevu PZI a zlepšovanie podmienok pre podnikanie malých a stredných firiem.

Pracovné povolenia

Kirgizský pracovný trh sa nevyznačuje vysokou atraktivnosťou pre zahraničnú pracovnú silu, s výnimkou občanov Číny. Kirgizské úrady vydali v roku 2017 viac ako 14 tisíc pracovných povolení, z čoho 11 tisíc získali Číňania. Ich celkový počet je však údajne vyšší, lebo mnoho ich pôsobí v krajine bez platného pracovného povolenia.

Problémový prístup k čistej vode

Vláda predstavila 19.01. nový program nazvaný Ala Too Bulagy, ktorého cieľom je zlepšiť pretrvávajúci sociálny problém, nedostatočný prístup obyvateľstva k čistej vode. V súčasnosti totiž z 1 805 obcí nemá 725 (40 %) dostatočný prístup k centrálnemu rozvodu čistej vody a v 396 dedinách (22 %) vodovodná sieť vôbec neexistuje. Počet obyvateľov týchto obcí dosahuje 1 mil. osôb, čo je šestina obyvateľstva celej krajiny. Paradoxné pritom je, že Kirgizsko je jednou z najbohatších krajín strednej Ázie na vodné zdroje. Realizácia programu bude zabezpečená prostredníctvom donorov, kde Svetová banka bude financovať projekty v Čujskej, Ošskej a Issykkulskej oblasti. Islamská rozvojová banka finančne podporí aktivity v Džalalabadskej oblasti. V prvej fáze programu bude zabezpečený prístup 62 obcí v čistej vode.

3. Energetika / životné prostredie

Problémy so zásobovaním obyvateľstva teplom

31.01. sa podarilo zabezpečiť núdzovú opravu mestskej teplárne v Biškeku, ktorej prevádzka bola prerušená pred 5 dňami, čo viedlo k zastaveniu dodávok tepla a čiastočne aj elektriny obyvateľom hlavného mesta. Vinníci tohto nepríjemného stavu sa stále hľadajú. Úrad hlavného prokurátora začal trestné konanie, parlament v tejto súvislosti mimoriadne zasadol, niektorí poslanci dokonca vyzvali premiéra S. Isakova, aby odstúpil za slabé zvládnutie krízovej situácie.

Nový fond na ochranu prírody

Na základe rozhodnutia vlády z 04.01. bude vytvorený „**Fond rozvoja prírody**“, ktorého úlohou bude podporovať zlepšovanie ekologickej situácie a ochranu životného prostredia v krajine, hlavne v oblastiach, kde sa realizuje ťažba zlata. Negatívny dopad ťažby zlata v bani Kumtor na prírodné prostredie je dlhodobou kritizovanou záležitosťou, ktorá sa začala riešiť až po tom, ako kirgizská vláda uzatvorila v septembri 2017 strategickú dohodu s firmami Centerra Gold Inc. a Кумтор Голд Компани o ochrane životného prostredia a rozvoji investícií. Finančné zdroje na fungovanie nového fondu budú zabezpečené jednorazovou dotáciou zo strany firmy Кумтор Голд Компани vo výške 50 mil. \$ a každoročnými príspevkami 2,7 mil. \$, ktoré budú poskytované po celú dobu prevádzky bane Kumtor. Určené budú výlučne na projekty ochrany životného prostredia (predovšetkým v oblasti jazera Issyk-kul') a udržateľného využívania prírodného bohatstva Kirgizska, na prípravu a vzdelávanie environmentálnych odborníkov

Dovoz ropy z Ruskej federácie

Podľa informácie prvého viceprezidenta spoločnosti Transneft' M. Grišanina zo 06.01. **dodávky ruskej ropy do Kirgizska v r. 2018 dosiahnu 450 tis. ton** a budú realizované cez ropovod TON (Tujmazy-Omsk-Novosibirsk). Rusko má záujem zvýšiť objem prepravovanej ropy do Kirgizska, Uzbekistanu a Číny, k tomu je však potrebné rozšírenie prepravnej kapacity ropovodu. Nedoriešenou otázkou ostáva, kto by mal za tieto technické úpravy zaplatiť.

4. Medzinárodné hospodárske vzťahy / Eurázijská ekonomická únia (EEÚ):

Ratifikácia protokolu o odpísaní dlhu voči Ruskej federácii

Štátna дума Ruskej federácie ratifikovala 19.01. protokol k Dohode medzi vládou Ruskej federácie a Kirgizskej republiky o vyrovnaní dlhu Kirgizskej republiky voči Ruskej federácii na základe predtým poskytnutých úverov. **Odpísaných bolo 240 mil. \$, čo predstavuje ostatnú časť celkového dlhu vo výške 488,9 mil. \$**, na postupnom odpísaní ktorého sa obidve krajiny dohodli v r. 2012. Z pohľadu Kirgizska ide pritom o nemalú sumu, ktorá umožní znížiť jeho verejný dlh zo 65,2 % HDP na 60,6 % HDP. Následne dokument ratifikovala 31.01. aj Rada federácie.

Ratifikácia daňovej dohody s Estónskom

Prezident S. Žeenbekov podpísal 25.01. zákon o ratifikácii dohody medzi vládou Kirgizskej republiky a vládou Estónskej republiky o zamedzení dvojitého zdanenia a zabránení daňovému úniku v odbore daní z príjmov. Dokument bol podpísaný 10.04.2017 a kirgizský parlament (Жогорку Кенешем) ho schválil 21.12.2017. Ide o základnú dohodu podporujúcu rozvoj bilaterálnych ekonomických vzťahov oboch krajín (SR nemá zatiaľ s Kirgizskom podpísanú dohodu tohto druhu).

Regionálna spolupráca s Japonskom

Kirgizsko aktívne podporuje multilaterálnu spoluprácu s Japonskom vo formáte „stredná Ázia + Japonsko“. Námestníčka ministra zahraničných vecí Kirgizska D. Kemelova sa 26.01. zúčastnila na **12. stretnutí vysokých predstaviteľov strednej Ázie s Japonskom**, ktoré bolo zamerané na rozvoj regionálnej spolupráce v oblasti dopravy, cestovného ruchu, bezpečnosti, poľnohospodárstva, obchodu, investícií, energetiky a priemyselnej výroby. Kirgizská strana navrhla, aby Japonsko aktívnejšie rozvinulo svoju aktivitu v regióne v oblasti transferu digitálnych technológií.

Vzťahy s Uzbekistanom

Nedoriešené otázky delimitácie a vymedzenia hraníc medzi Kirgizskom a Uzbekistanom boli predmetom ďalšieho kola 4-dňových rokovaní v meste Oš, ktoré sa skončili 25.01. V súčasnosti 208 km spoločnej hranice medzi obidvomi krajinami ostáva nedoriešených a sú buď nevyznačené alebo sporné. Problém je pomerne aktuálny, Kirgizsko a Uzbekistan podpísali až v roku 2017 dohovor o štátnej hranici, ktorý sa týka delimitácie a následnej demarkácie 85 % hranice alebo 1 170, km z 1 378 km spoločnej hranice.

Colný kódex EÚ platí od 15. januára 2018

Kvôli chybám pri príprave dokumentov na ratifikáciu v parlamente KG nadobudne Colný kódex EÚ platnosť v KG až od 15. januára 2018, t.j. o 2 týždne neskôr, ako v ostatných štyroch členských krajinách EÚ.

Predĺženie zákazu tranzitu tovarov z územia Ukrajiny cez Ruskú federáciu do Kirgizska

Ruský prezident Putin predĺžil 30.12.2017 o ďalších 6 mesiacov platnosť svojho nariadenia z 01.01.2016 „O opatreniach na zabezpečenie bezpečnosti a národných záujmov Ruskej federácie pri realizácii medzinárodných tranzitných preprav nákladov z územia Ukrajiny na územie Kazachstanu cez územie Ruskej federácie“, na základe ktorého tovary smerujúce z Ukrajiny do Kazachstanu musia byť prepravované cez územie Bieloruska. Viac info na: <http://www.intermodal.sk/tranzitna-preprava-cez-rusku-federaciju/788c?ids=38>

https://www.mzv.sk/cestovanie_a_konzularne_info/detail/-/asset_publisher/Iw1ppvnScIPx/content/-upozornenie-pre-slovenskych-prepravcov-smerujucich-do-kazachstanu-a-kirgizska

Humanitárna pomoc zo strany Kazachstanu

Na základe rozhodnutia kazašskej vlády zverejneného 04.01. poskytne Ministerstvo obranného, leteckého a kozmického priemyslu Kazachstanu (zo svojej rezervy určenej na likvidáciu následkov mimoriadnych situácií prírodného a technologického charakteru) **humanitárnu pomoc Kirgizsku vo výške 200,2 mil. ₸ (500 tis. €)**. Rovnakým rozhodnutím bude humanitárna pomoc poskytnutá aj Tadžikistanu (276,7 mil. ₸; 690 tis. €, budú určené na nákup 1 tis. ton vykurovacieho oleja) a Sýrii (185,6 mil. ₸; 464 tis. €).

5. Výstavy a veľtrhy v teritóriu

Termín: 10.-12.04.2018

Miesto: Biškek, Manéž Akadémie telesnej výchovy a športu
4 veľtrhy zamerané na oblasť zdravotníctva: BITME, Dental Expo, Healthy Lifestyle, MedExpo: <http://biexpo.kg/en/bimte/>, <http://biexpo.kg/en/medexpo/>
<http://biexpo.kg/en/dentalexpo/>, <http://biexpo.kg/en/pharmacy-bishkek/>

Termín: 17.-19.04.2018

Miesto: Biškek, Manéž Akadémie telesnej výchovy a športu
5 veľtrhov zameraných na potravinárstvo, technológie, obalovú techniku: FoodExpo, FoodTech, HORECA, HalaFoodExpo, UpackExpo: <http://biexpo.kg/en/foodexpo-kyrgyzstan/>, <http://biexpo.kg/en/foodtech-expo/>, <http://biexpo.kg/en/upackexpo-kyrgyzstan/>, <http://biexpo.kg/en/horecabishkek/>.

Termín: 25.-27.04.2018

Miesto: Biškek, Manéž Akadémie telesnej výchovy a športu
5 veľtrhov zameraných na stavebníctvo, cestné staviteľstvo, energetiku, priemyselnú bezpečnosť, reality: EnergyExpo, KyrgyzBuild, KyrgyzComex, SafetyExpo: <http://biexpo.kg/en/kyrgyzbuild/>, <http://biexpo.kg/en/energyexpo/>, <http://biexpo.kg/en/realtyexpo/>, <http://biexpo.kg/en/kyrgyzcomex/>, <http://biexpo.kg/en/spex/>

Zoznam všetkých veľtrhov a výstav, ktoré sa budú konať v Kirgizsku v roku 2018:

<https://www.mzv.sk/documents/736307/347854/Kirgizsko+-+ve%C4%B5trhy+a+v%C3%BDstavy+2018>

Zdroj: Kabar KG, GOV KG, 24 KG, Ministerstvo financií KG, AKI Press, Tazabek, KG News, FOR KG, Novosti KG, Gazeta KG

Vypracoval: Ján Galoci, radca
Astana, 01.02.2018